

numquam habuisset, eo excepto, quod nunc est poena ex peccato inflata, quod tunc ex natura, et conditione materie profluxisset.

Neque his repugnat, quod idem S. Thomas docet 1. 2. quest. 82. art. 3. ad primum, concupiscere esse homini naturale. in quantum est secundum ordinem rationis; inesse autem homini contra naturam in quantum transcendit limites rationis. Neque enim his verbis significatur non fuisse futuram in homine condito in puris naturalibus concupiscentiam transcendentem limites rationis: contrarium enim expresse docuit S. Thomas, cum ait inordinatos motus consecutos esse ex peccato originali, tamquam ex removente prohibens. Id igitur significatur, istam concupiscentiam non fuisse futuram ut bonum aliquid naturale, sed ut languorum, et vitium nature, non ex intentione conditoris, sed ex conditione materie consequens, quale vitium est in gladio ferreo, subjectum esse rubigini. Omne enim vitium, contra naturam dici potest.

Multo minus his repugnat quod scribit S. Thomas in 1. 2. quest. 83. art. 1. et 2. per peccatum non solum privari hominem donis super naturalibus, sed etiam diminui bonum nature. Nam in eo loco non disputat S. Thomas de peccato originis in specie, sed de peccato in universum, ac dicit, bonum nature diminui per peccatum, quia ex actu peccandi oritur in eo, qui peccat, inclinatio ad idem peccatum, et per hoc diminuitur inclinatio ad virtutem oppositam, quae inclinatio ad virtutem bonorum nature dici potest.

Ex qua generali doctrina sequitur, ut ex peccato actuali oriatur propensio actualis ad idem peccatum: (ut idem auctor disertis verbis docet in eadem qu. 83. art. 3.) ex peccato autem originali, quod non in actu, sed in habitu consistit, non oriatur directe ulla inclinatio ad malum, sed indirecte (ut S. Thomas loquitur) tamquam ex removente prohibens. Atque haec sunt vulnera singularum potentialium, de quibus loquitur idem S. Thom. 1. 2. quest. 83. art. 3. quia enim iustitia originalis languorem illum impediabat, qui in natura humana existere potuisset ex conditione materie. Ideo remoto originali iustitiae dono, languor ille se prodidit; et factum est vulnus peccati, quod languor nature esse potuisset.

Denique eam esse sententiam S. Thomae, quam nos diximus, perspicuum esse potest ex omnibus ejus interpretibus. Omnes enim

communi consensu docent, rectitudinem primi hominis effectum fuisse doni ejusdem supernaturalis, et eo dono rempto mansisse naturam, qualis esset, si in puris naturalibus condita fuisset, quod attinet ad motus inordinatos partis inferioris; Vide Joan. Capreolum in 2. Sentent. dist. 30. quest. 1. artic. 1. Thomam Cajetanum 1. 2. quest. 83. art. 3. ad 2. dubium, et quest. 109. art. 2. Franciscum Ferrarum in comment. 4. lib. contra gentes, c. 52. Denique Conradum Kœllin, et Bartholomeum Medinam 1. 2. quest. 83. art. 3. et 6; qui auctor postremus addit hanc esse communem sententiam omnium Theologorum.

Et certe Joannes Scotus, disertis verbis eam docet, cum sic loquitur in 2. Sententiar. dist. 29. quest. unica: «Potest dici ergo, quod si originalis iustitia habuit illum effectum facere scilicet perfectam tranquillitatem in anima quantum ad omnes potentias, ita quod natura inferior non inclinaretur contra iudicium superioris, aut si inclinaretur quantum est ex se, posset tamen ordinari, et regulari sine difficultate superioris, et sine tristitia inferioris: cum hoc non habuerit potentia facta in puris naturalibus, necesse est ipsam ponere donum supernaturale, quod sit illa tranquillitas perfecta in anima.»

Nec minus aperte docet eam Durandus in 2. Sententiar. dist. 20. quest. 3. ubi cum dixisset, iustitiam originalem proprie esse rectum ordinem virtutum inferiorum, et superiorum ita ut inferiores superioribus subjectae essent infra numero septimo sic loquitur: «Iustitia originalis quamvis esset conditio corporalis, errat tamen mere donum Dei: et non proprietatis naturalis, alioquin mansisset post peccatum, sicut natura mansit cum suis naturalibus proprietatibus; ergo iustitia originalis non fuisset transfusa a parente in prolem, sed fuisset proli a Deo infusa, sicut parentibus fuit a Deo gratis collata.» Et dist. 30. quest. 1. admittit cum S. Thom. mortem, et ceteros defectus humanos, in quos per Adae peccatum incurrimus, esse a natura, ut a causa per se, a culpa vero sicut a causa removente prohibens, quia videlicet per culpam Adae animus donum iustitiae originalis quae defectus illos prohibebat. Idem appetitissime docent Gabriel in 2. dist. 30. quest. 1. Marsilius in 2. quest. 18 et 19. et alii quos longum esset, et minime necessarium huc adducere.

Porro veteribus scholasticis consentiunt

recentiores Doctores: ac ut paucos de multis proferam, Joannes Driedo lib. 1. de gratia, et libero arbitrio, cap. 3. par. 4. in fine: «Ex horum, inquit, consideratione facile potest quis intelligere temperaturam illam, seu consonantiam omnium virum sub imperio rationis, non fuisse hominis secundum naturam ejus constitutam ex anima rationali et carne, sed secundum peculiarem gratiam Dei dantis primo homini, ut inquit Sapiens virtutem continendi omnia, per quam non solum inferiores animae vires, et totum corpus continebatur sub rationalis animae imperio, per quam et corporales defectus, ut mors, morbi, et humorum corruptiones poterant cohiberi. Per peccatum autem amissa virtute hac, quae erat originalis iustitia, jam natura humana sibi relicta secundum diversitatem naturalium complexionum diversimode movetur.»

Ruardus Tapper in defensione articuli secundi, ponit aliquod propositiones de peccato originali. Quarum duas hic adscribam, secundam et tertiam. Secunda propositio haec est: «Fide firma et infallibili, credendum est, quod virum rebellio, et motiones inordinate, ignorantia, infirmitates, mors, et universae miseriae, quas patiuntur homines sunt poena peccati, et non naturales hominis conditi conditiones.» Tertia propositio est haec: «Universa haec mala potuissent esse naturales hominis conditiones et proprietates, ut si homines creasset sine gratia, et iustitia originali, quae sola impediabat ne haec mala essent in homine, sine qua secuta fuissent principia naturae, sicut et nunc sequuntur naturam ab ea desitutam, quemadmodum earum plurimae sunt in ceteris animalibus.» Haec ille.

Andreas Vega lib. II. in Concilium Trident. cap. 11: «Ipsa, inquit, lex membrorum, carnis scilicet rebellio ad Spiritum, ex conditione est naturae nostrae, et non ex aliqua mala qualitate transfusa in nos a parentibus nostris, ut communiter docent Scholastici contra Gregorium Ariminensem, et, perinde atque in nobis, fuissent in omnibus creatis puris naturalibus. Habent tamen haec in nobis rationem poenae, quam non haberent in creatis in puris naturalibus, quia Deus hos defectus naturales reformaratur per iustitiam originalem, quam perdidimus per peccatum.» Vide eandem sententiam Dominicum a Solo

lib. 1. de natura et gratia, cap. 13. Albertum Pigiū controversia prima, et alios.

Denique nescio, quomodo possit ullus hoc tempore Catholicus dubitare, fuerit ne primi hominis integritas naturalis, an supernaturalis eum, ut supra notavimus, duo summi Pontifices, Pius V. et Gregorius XIII. articulum illum damnaverint: «Integritas primae conditionis non fuit indebita naturae humanae exaltatio, sed naturalis ejus conditio.»

## CAPUT VI.

### Probatum veritas quartae propositionis.

Nunc tandem propositio quarta superiore capite explicata, ex divinis literis, veterum testimoniiis et argumentis ex ratione ductis, comprobanda est. Quo loco illud animadvertere oportebit, testimoniis omnibus nostram sententiam confirmari, quae vel ostendunt integritatem primi hominis fuisse supernaturalem, vel certe donum aliquod supernaturale primo homini fuisse collatum, utrumque enim in controversiam venit, et suos habet oppugnatores.

Primum igitur sacrae litterae, quid ex conditione suae naturae sit homo, indicant illis verbis: *Pulvis es, et in pulverem revertentis*, Genes. III (1). Haec enim est sententia illorum verborum. Quamquam te valde gloriosum mea benignitate effecerim, ita ut posses neque mortem, neque mala illa formidare, tamen ex natura tua pulvis eras, mortalis, fragilis, doloribus, laboribusque obnoxius, et quia dono illo meo superaddito culpa tua spoliatus es, et in statum tuum naturalem recidisti, ideo nunc etiam pulvis es, et in pulverem revertentis. Adhaec in Psalmo octavo describitur his verbis hominis prima creatio: *Quid est homo, quia minor es ejus, aut filius hominis, quia visitas eum? Minuisti eum paulo minus ab Angelis, gloria et honore coronasti eum, et constituisti eum super opera manuum tuarum* (2). Casus autem ejusdem describitur in Psal. XLVIII: *Homo cum in honore esset, non intellexit, comparatus est jumentis insipientibus, et similitus factus est illis* (3), quibus duobus modis indicatur fuisse primum hominem donis supernaturalibus ornatum. Primum, quoniam miratur Propheta hominem fere Angelis aequatum. *Quid est homo (inquit) quod memor es ejus*; quasi dicere

(1) Gen. III, 19. -- (2) Psal. VIII, 5. -- (3) Psal. XLVIII, 13.



vellet, mirum esse, hominem natura sua corporatum, mortalem, animalium ceterorum affectibus obnoxium, ad eam gloriam evectum, ut parum omnino ab Angelis abesset. Deinde accedit, quod dona alia primo homini infuso collata, vocat honorem, et gloriam: honor autem et gloria sine dubio aliquid extrinsecum, et superadditum designant.

Hinc Ecclesiastici XVII: *Deus creavit hominem de terra, et secundum se vestivit illum virtute* (1). Quo loco creatio refertur ad naturam, indumentum virtutis ad superaddita dona. Quemadmodum enim de honore, sic etiam de indumento recte dici potest esse quid extrinsecum, et superadditum. Quo etiam pertinet parabola de eo qui incidit in latrones, Lucæ x. primum enim despoliaverunt eum, deinde plagis impositis abierunt semivivo relicto. Ubi non solum intelligimus ex nomine vestium, quæ (ut diximus) extrinsecum quid significant, colligi posse donis supernaturalibus privatum fuisse primum hominem, sed etiam animadvertimus, plagas naturæ humanæ ex despoliatione consecutas esse. Neque enim sine causa Dominus in parabola illa prius dixit, hominem spoliatum, posterius autem vulneratum fuisse, cum tamen contra accidere soleat in veris latrocinis: nimirum indicare voluit in hoc spirituali latrocinio, ex ipsa amissione justitiæ originalis nata esse vulnera nostræ naturæ, siquidem donum illud justitiæ non solum tenebat, et ornabat, sed etiam curabat, et sanabat languorem illum, qui ex conditione materiæ alioqui pullulasset. Proinde ex natura humana dono illo justitiæ spoliata, sibi que relicta continuo plagæ illæ, et vulnera eruperunt, et virtutum, quam primus homo peccando fecit, exponunt communi consensu Patres, S. Ambrosius, Beda, Theophylactus, et S. Basilius, quem in Cathena citat S. Thomas in commentario hujus loci, necnon S. Augustinus lib. II. quæstion. Evangelicar. quæst. 19. et S. Bernardus serm. 1. de Annuntiatio.

Accedant secundo testimonia veterum Patrum. S. Dionysius Areopagita lib. de divinis nominibus cap. 4. part. 4. de dæmonibus loquens: « Nec Angelica, inquit, munera his tributa aliquando permutata, sed integra sunt, penitusque conspicua. » Quæ ver-

ba ita edisserit in commentario ejus loci Marsilius Ficinus: « Sicut (inquit) nocturnus aer tenebrosus, non quia vel rem novam subeat, vel naturam amittat suam. Sed quia deest ei solis lumen, quod rem per se tenebrosam efficit lucidam: sic animus, ac dæmon malus cognominatur, non propterea quod vel naturale quiddam perdat, vel suscipiat alienum, sed quia deficit a beneficio Dei manere. » Hæc ille.

Atque hinc acceperunt scholastici Theologi communem illam sententiam, naturalia in dæmonibus post casum (Dionysio teste) mansisse integra. Quod idem sine dubio de homine quoque intelligi debet. Quod si naturalia in Angelo, et homine post lapsum integra remanserunt, et satis constat, justitiam, in qua conditi sunt, in eis post lapsum non mansisse, certe manifeste sequitur, justitiam illam Angelo et homini naturalem non fuisse.

Neque repugnat quod hoc loco ex Dionysio docemus, naturalia in Angelo, et homine post lapsum integra remansisse, cum eo, quod supra non semel docuimus, naturam nostram per Adæ peccatum vulneratam, et corruptam esse. Nam eadem nostra, et dæmonum natura, si referatur ad eum statum, in quo esse potuisset, si in puris naturalibus creata fuisset, integra dici debet, et in hoc sensu integra dicitur a Dionysio, et Theologis. Si vero statum illum respiciamus, ad quem benignitate Conditoris fuerat evecta, vulnerata, et corrupta dicenda est. Exemplum hujus rei habemus in Samson, qui post crines refectos cum insignem illam fortitudinem divinitus acceptam amisisset, infirmus factus dicitur, non quod esset jam infirmior, quam homines ut plurimum esse soleant, sed quod esset infirmior, quam ipse antea fuisset.

S. Basilius in lib. de Spiritu sancto ad Amphilochem cap. 16. « Sanctificatio, inquit, non est absque Spiritu; non enim natura sanctæ sunt cælorum virtutes, sed juxta proportionem eminentiæ inter ipsas, sanctificationis mensuram a Spiritu sancto habent. » Hæc ille. Neque dubitari potest, quin quod de Angelis S. Basilius scripsit, idem in primum hominem apte conveniat. Quare non natura sanctus fuit primus homo dum paradisum incoleret, sed a Spiritu sancto mensuram sanctificationis acceperat: proinde justitia illa originalis, divinaque similitudo, qua

præditus erat, non conditio naturalis, sed donum supernaturale fuit.

S. Joannes Chrysostomus hom. 13. in Genes. de Adamo, et Eva, qui cum nudis essent, tamen ob justitiam originalem non erubescabant, ita loquitur: « Gloria, inquit, quæ superne venerat, vestiti erant. » Ubi vides justitiam originalem comparari indumento, et indumento superne venienti: ut intelligas eam non ex naturæ principis, sed e cælo, ac supra naturæ conditionem primis parentibus accessisse.

Sanctus Cyrillus lib. 1. in Joan. cap. 9. de Adamo loquens: « Participatioem inquit, luminis splendet supernaturam suam glorificantis Dei gratia, et variis donorum ornamentis ascendens. » Et infra: « Misericors enim vere Dominus est, qui creaturam parvam, atque abjectam, secundum naturam, magnam atque mirabilem suam efficit bonitate. » Et cap. 13. « Creatura cum serva sit, nata solum et voluntate Patris ad supernaturalia vocatur. » Et in lib. de adorat. in spiritu ante medium. « Ubi, inquit, Deo conditore animal hoc, id est, homo, suæ naturæ rationibus absolutum est, accipit statim similitudinem ad illum. » Denique in lib. Quod Spiritus sit Deus, prope initium:

« Cum, inquit, posse facere, et concedere creaturis dignitate, quæ creaturam excedit, amplius sit, quam ferat creaturarum natura: et Spiritus deficiet, quomodo esset creatura, et non magis Deus, utpote deificus? » Ex his S. Cyrilli doctissimi hominis testimoniis apertissime discimus, Adam præter naturalia ornamenta, multa etiam dona supernaturalia accepisse, et naturam humanam, per se parvam, atque abjectam esse, sed conditoris benignitate ad ingentem gloriam exaltari. Neque his dissimilia tradunt Patres Latini.

S. Ambrosius in lib. de Isaac, et anima cap. 5: « Nec Adam, inquit, nudus erat quando eum innocentia vestiebat. » Et lib. II. de Jacob, et beata vita cap. 8: « Sic, inquit, despoliatus Adam, nudus inventus est. » Et lib. de Elia, et jejuniis cap. 4: « Opertus, inquit, erat Adam virtutum velamine, priusquam prævaricaretur, sed tamquam exutus prævaricatione, vidit se esse nudum, quia indumentum, quod habebat, amiserat. » Innocentiæ autem illius vestem, non naturalem, sed gratitiam fuisse indicat tum ipsa vestis appellatio, quæ superadditum quid significat, tum id quod idem auctor scribit

lib. VII. in Luc. cap. 47. ubi explicans parabolam ejus, qui incidit in latrones, et eam applicans ad Adam, et nos omnes: « Qui sunt, inquit, isti latrones, nisi Angeli noctis, et tenebrarum? Hi ante despoliant, quæ accepimus indumenta gratiæ spiritualis, et sic vulnera inferre consuerunt. » Et in lib. de Paradiso cap. 14: « Quid est, inquit, Adam ubi es? id est, non in quo, sed in quibus es: non ergo interrogatio est, sed increpatio, de quibus (inquit) bonis, de qua beatitudine, de qua gratia, in quam miseriam recidisti. »

S. Hieronymus in cap. III. Osee: « Dæmones, inquit, qui lapsi sunt a propria dignitate, et nihil antiquæ gratiæ possidentes, aridi sunt, et veteri siccitate marcentes. » Ex quo loco habemus, Angelos per peccatum dona supernaturalia perdidisse. Si enim nomine gratiæ dona naturalia intelligeremus, consequens esset, ut Angeli nihil naturalium donorum post peccatum retinerent, atque adeo ad nihilum redacti essent. Est autem eadem ratio hominum, et Angelorum, ut adversarii contententur; et colligitur ex S. Augustino lib. de correptione, et gratia cap. 10. et 11. non igitur negandum est, homines per lapsum Adæ, dona supernaturalia amisisse.

S. Augustinus lib. XII. de Civit. Dei cap. 9. de Angelis ita loquitur: « Simul in eis condens naturam, et largiens gratiam. » Ubi apertissime distinguit in Angelis naturam a gratia, et lib. XIII. cap. 13. de primis nostris parentibus sic ait: « Posteaquam præcepti transgressio facta est, gratia deserente divina, de corporum suorum nuditate confusi sunt. » Et lib. XI. de Genes. cap. 34: « Mox, inquit, ut præceptum transgressi sunt, intrinsecus gratia deserente, omnino mudati in sua membra oculos injecerunt. » Et lib. IV. in Julianum cap. ult: « Quid est, inquit, gustato cibo prohibito nuditas indicata, nisi peccato nudatum quod gratia contegebat? gratia quippe Dei magna ibi erat, ubi terrenum, et animale corpus bestialem libidinem non habebat. Qui ergo vestitus gratia, non habebat, in suo corpore quod puderet, spoliatus gratia sensus quod operire deberet. »

Vides in his locis, semper ab Augustino innocentiam illam, justitiamque originalem primi hominis, gratiam nominari. Vides item eam indumentum, quod superaddit extrinsecum humano corpori perpetuo comparari. Vides denique bestialem libidinem terrene, et animalis corpori naturaliter conve-

(1) Ecd. XVII, 4.



nire, et ideo non ex natura, sed ex magna Dei gratia corpus Adami terrenum, et animale libidine illa in statu innocentiae caruisse. Adde quod idem S. Augustinus lib. III. de libero arbitrio cap. 20. 22. et 24. non obscure docet, potuisse creari hominem sine iustitia originali, neque eum locum in Retractionibus correxit, sed confirmavit potius, cum in lib. I. Retractionum, cap. 9. ita locutus est: « Ignorantia, et difficultas, etiamsi essent hominis primordia naturalia, nec sic culpandus Deus, sed laudandus esset. » At si iustitia originalis naturalis esset, non potuisset homo sine ea creari, nisi Deus rem naturaliter mancam, et imperfectam sponte condere voluisset, quod abhorre videtur ab ejus sapientia, et bonitate: *Dei enim perfecta sunt opera*, Deut. 32.

S. Anselmus in lib. de conceptu virginali, et peccato originali cap. 22. de Adamo sic loquitur: « Quoniam, inquit, in tanta gratia celsitudine positus, quae bona sibi et aliis servanda acceperat, sponte deseruit, ideo filii perdidit, quae pater illis cum servando dare posset, non servando abstulit. »

Denique S. Bernardus in primo sermone de Annuntiatione dicit, Adamum praevaticando amississe indumenta virtutum, et similitudinem ad Deum, non autem imaginem divinam, « quia illa (ut ipse loquitur) non erat assuta, sed insita, atque ipsi impressa natura. Quocirca ex testimonio S. Bernardi, iustitia, caeteraque virtutes, quarum iacturam primus homo peccando fecit, non erant insitae, et impressae ipsi naturae, ut sunt dona naturalia, sed extrinsecus assutae, ac superadditae, ut sunt dona supernaturalia. Atque haec ex Patribus sufficiant. Addamus nunc argumenta ex ratione petita.

Prima ratio. Naturale est corpori animali sensu et appetitu praedito concupiscere bonum sensibilem: naturale est spiritui rationali concupiscere bonum spirituale, quare si fiat una natura ex spiritu rationali, et corpore animali conflata naturale erit ille habere diversas et inter se pugnantis propensiones. Quod igitur primi parentes nostri ante peccatum pugna ista diversarum appetitionum careant, donum erat supernaturale, non conditio naturalis.

Secunda ratio. Si corruptio, quae nunc est in natura humana, non est consecuta ex sola remotione doni supernaturalis, neque fuis-

set in homine in puris naturalibus condito, quero causam ejus; aliqua enim causa esse debet rebellionis carnis ad spiritum. Respondent quidam: causam esse Deum Scripturae partim reclamant, quae concupiscentiam non esse ex Deo, multis in locis testantur. Joannes in epist. I. cap. II. dicit, concupiscentiam non esse ex patre, sed ex mundo. Jacobus in es epistola sua cap. I. scribit, neminem a Deo tentari, sed a concupiscentia sua, quod certe non scriberet, si concupiscentia ipsa, quae fons est tentationum, a Deo nobis esset inserta. Lex: *Non concupisces*, sancta et bona, quam et legem mentis Apostolus vocat ad Roman. VII. sine dubio est a Deo: quomodo igitur lex membrorum, quae illi repugnat, est a Deo et quomodo jubet Deus ut non faciamus quod ipse in poenam peccati cogit non facere?

Porro S. Augustinus scribit quidem multis in locis, inobedientiam carnis a Deo retributam homini in poenam peccati, sed explicat id factum esse per ablationem gratiae, non per immissionem concupiscentiae. Sic enim loquitur lib. XI. de Genes. cap. 31: « Mox et praecceptum transgressi sunt, intrinsecus gratia deserente omnino nudati in sua membra oculos injecerunt. » Et lib. IV. in Julianum cap. 13: « Non in fructu, inquit, ligni fuit libido: et ideo bonum erat lignum, sed mala est inobedientia, libidinis, quae adversus hominum inobedientiam quam in ligno admisit Deo deserente surrexit. » Aulis, Deo deserente, non Deo inserente libidinem surrexisset? Et similiter loquitur in aliis locis supra citatis. Quemadmodum etiam cum idem Augustinus docet, peccatum aliquando poenam esse peccati, et per hoc a Deo, a quo est omnis justa poena, non intelligit peccatum esse a Deo inserente malitiam, sed non imperpendendo misericordiam. Lib. V. in Julianum cap. 3: « Cum, inquit, dicitur homo tradi desideris suis, inde fit reus, quia desertus a Deo cedit eis, atque consentit, vincitur, capitur, trahitur, possidetur, et fiet ei peccatum consequens praecedentis poena peccati. » Et in epist. 105, ad Sixtum: « Non obdurat Deus impartiendo malitiam, sed non impariando misericordiam. » Et tract. 53. in Joannem: « Sic excecavit, sic obdurat Deus, deserendo, et non adjuvando, quod oculo judicio facere potest, iniquo non potest. » Itaque non est Deus concupiscentiae, sive

corruptionis nostrae naturae causa, nisi ut removens prohibens, ut S. Thomas loquitur in locis supra citatis.

Omitto sententias illas, quae causam hujus corruptionis referunt in pomum velitum, sive in flatum serpentis, tum quod plane sint improbabiles, tum quod in disputatione de peccato originis commodius refelli possint. Quare eum nulla possit reddi causa hujus corruptionis praeter conditionem materiae, ut causam efficientem, et peccatum Adami ut causam demeritoriam, et divinam iustitiam dono supernaturali hominem spoliante ut causam removentem prohibens, in his est acquiescendum, neque alia causa quaerenda est.

Tertia ratio. Ex peccatis, quae ob hominibus post lapsum primi hominis committuntur, quamvis plurimis, et gravissimis, amittitur solum donum gratiae supernaturalis, et acquiritur propensio quadam ad idem peccatum iterum committendum, et minuitur inclinatio ad virtutem peccato illi contrariam, sed non corrumpitur principium, aut donum aliquod naturale, neque acquiritur, aut augetur propensio ad omnia vitia, neque minuitur inclinatio ad omnes virtutes, ut experientia ipsa testatur. At peccatum Adae cum fuerit certum quoddam, et actuale peccatum et ejusdem generis cujus sunt caetera, quae ab hominibus committuntur, non videtur alium effectum producere potuisse, quam producant caetera, eo excepto, quod illud, ut capitis totius naturae, in omnes posteros redundavit: non igitur probabile est ex peccato Adae naturalia principia, sive dona potuisse corrumpi, neque concupiscentiam illam nasci, quae est propensio ad omnia vitia, nisi ea remoto iustitiae originalis dono, ex ipsa natura composita, ex contrariis consecuta fuisset.

Quarta ratio. Si natura humana, qualis nunc est, remota culpa, mala est, et necessario labitur in peccata, et ideo non potuit a Deo creari, ut adversarii volunt, sine iustitia originali, certe sequitur, non posse hominem mortuum a Deo revocari ad vitam, nisi praeditum originali iustitia: idem enim sequitur absurdum, sive creetur, sive reparatur a Deo natura mala, et quae necessario peccet. Non enim reparatio illa minus est opus solius Dei, quam creatio. Et sicut Deus diceretur auctor peccati, si naturam crearet quae non posset peccata vitare, sic etiam censeretur peccati auctor, si naturam repa-

ret, praesertim solus et immediata sua actio, quae non posset peccato abstinere. At multos novimus ex sacris litteris a mortuis excitatos divina virtute, et ex iis nonnullos, quos omnino credibile est a peccato originis fuisse purgalos, qualis fuit Lazarus frater Marthae, infantes illi, quos Elias, et Elisaeus a mortuis revocarunt: qui tamen sine dubitatione ulla etiam in nova illa vita iustitia originali carebant, et tales erant quales sunt caeteri, qui ex parentum carne per generationem via ordinaria propagantur. Adde quod ratio a majori duci potest. Nam si Deus animas justas Lazari et infantium, de quibus diximus, conjungere potuit corpori mortali, animali, concupiscentiae, et ignorantiae obnoxio, cur non magis potuit initio animas, neque justas, neque injustas simili corpori conjungere?

Quinta ratio proprie pugnat adversus illos qui non solum qualemcumque rectitudinem, sed etiam omnia dona primis parentibus in creatione concessa naturalia fuisse contendunt. Primi parentes evecti fuere ad eam dignitatem ut essent filii Dei, et Dii quidam, id est, divinae consortes naturae, ut S. Petrus loquitur de iis, qui justificantur per Christum. Neque id adversarii negant, et nos in sequenti disputatione fusius comprobabimus. At profecto absurdissimum est, rem creatam, qualis est homo, Deam, vel Dei filium naturaliter facere. Quocirca S. Augustinus in III. lib. adversus Maximum cap. 15: « Ideo, inquit, homo fit gratia filius, quia non est natura. » Et S. Cyrillus lib. I. in Joan. cap. 18: « Alia, inquit, naturae ratio, alia adoptionis, et alia veri filii, alia adoptati. » Sumus autem nos filii Dei adoptione. Vere igitur ac naturaliter ille filius est, per quem nos in filiationem adoptati; et supra dixerat: « Quoniam gentes Filium per fidem receperunt, potestatem etiam accipiunt ut filii Dei fiant. Accipiunt autem a Filio, cui soli naturaliter hoc inest. »

## CAPUT VII.

*Refelluntur argumenta contra superiorem sententiam.*

Solvemus nunc aliquot objectiones, quae adversus quartam propositionem fieri solent.

Prima obiectio: Si iustitia originalis super-

(1) Deut. XXXII, 4.



naturalis fuisset, sequeretur concupiscentiam carnis futuram fuisse naturalem, ac per hoc bonam, et a Deo. At Joannes in I. epist. cap. II. dicit eam non esse ex patre, sed ex mundo. Et Paulus ad Roman. VII. dicit se eam odisse: et Augustinus lib. VI. contra Julian. cap. 3. et alibi multis in locis probat eam esse malam, ac naturæ contrariam.

Responsio: Concupiscentia carnis nunc quidem poena peccati est, tamen homini conditio in puris naturalibus fuisset sine dubio naturalis, non quidem ut bonum aliquod naturæ, sed ut defectus, et quasi morbus quidam naturæ, ex conditione materiæ consequens. Quare rectissime dicitur non esse ex Deo, odio, non amore dignam, malam, naturæque contrariam, propter duas causas: primum quia non ex intentione auctoris naturæ sed præter ejus intentionem in homine extitisset, si in puris naturalibus homo creatus fuisset; deinde quia Deus illam sustulerat, et ex ipsius hominis culpa locum in nobis habet.

Secunda objectio: S. Augustinus in Enchirid. cap. 11. scribit: « animorum quæcumque sunt vitia, naturalium esse privationes bonorum. Sunt autem vulnera nobis ex peccato primi parentis relicta, vitia quædam animorum: igitur ea vulnera naturalium sunt privationes bonorum; justitia igitur originalis, et prima illa naturæ humanæ integritas, cui privativa vulnera opponuntur, naturalis erat.

Responsio. Videtur S. Augustinus eo loco per naturalia bona, non formas sed subjecta intelligere, ut sententia ejus sit, mala illa quæ dicuntur vitia, privationes esse naturalium bonorum, quia in bonis naturis insunt, easque contrariis virtutibus privant. Nam paulo ante dixerat, eadem forma loquendi utens, corporales morbos esse privationes bonorum, quia substantia bona est, quæ accedente morbo sanitas privatur. Quod si hoc modo accipiamus verba S. Augustini, verissima sunt neque pugnant contra sententiam nostram: neque enim negamus animos humanos qui virtutibus privantur succedentibus vitiis, naturalia bona dici debere, et esse. Præterea loquitur S. Augustinus de vitiis, quæ sunt habitus quidam per iteratos malos actus acquisiti, non de concupiscentia, ignorantia, infirmitate et malitia, cum quibus nascimur.

Porro vitia omnia privationes sunt naturalium bonorum, id est, naturalis rectitudinis non qualis in primo homine fuit, sed qualis esse potuit, si in puris naturalibus conditus

fuisset. Natura enim creata sine justitia, et sine peccato (id enim vocamus in puris naturalibus) suam quamdam habet rectitudinem, quatenus videlicet nullam habet viti curvitatem. Denique si cogermur per naturalia bona apud Augustinum, intelligere justitiam originalem divinitus datam, et superadditam naturæ, pro pto esset respondere donum illud naturæ bonum vocari, quia naturam, non destruat, sed perficiat. Quemadmodum e contrario vitium dicitur contra naturam, quia naturam non perficit, sed corrumpit.

Tertia objectio: S. Augustinus lib. XII. de Civ. Dei cap. 1. sic loquitur de Angelis: « Cum vitium creaturæ Angelicæ dicitur, quod non adhæret Deo, hinc apertissime declaratur, ejus naturæ ut Deo adhaereat convenire. » Quod si naturale est Angelo adhæreere Deo, certe naturale erit etiam homini; non igitur opus fuit dono aliquo supernaturali ut primus homo Deo adhæreret, ac per hoc justus et rectus esset.

Responsio. Docet eo loco S. Augustinus, naturæ Angelicæ convenire ut per charitatem adhæreat Deo, et in hoc distingui a naturis ratione carentibus, quibus non convenit, ut per charitatem adhæreat Deo, ac de ipso beate sint, quamquam nec misere esse possint. Sed non docet, id Angelorum naturæ naturaliter convenire, quasi possit Angelus suis solis viribus Deo per charitatem inhæreere, aut certe quasi donum charitatis infusæ necessario Angelis debeatur, ita ut naturale, non supernaturale, debitum, non gratuitum dici debeat. Quin potius contrarium disertis verbis docet in eodem lib. XII. cap. 9. cum sic loquitur: « Et istam (bonam voluntatem) quis fecerat nisi ille, qui eos cum bona voluntate, id est, cum amore casto, qui illi adhærent, creavit, simul in eis et condens naturam, et largiens gratiam? » Et infra: « Confitemur est igitur cum debita laude creatoris, non ad solos sanctos homines pertinere, verum etiam de sanctis Angelis posse dici, quod charitas Dei diffusa sit in eis per Spiritum sanctum, qui datus est eis. » Hæc ille, qui apertissime distinguit in Angelis naturam a charitate, quam gratiam vocat, et non per creationem, sed per Spiritus sancti inspirationem diffusam in eis fuisse scribit. Denique nihil aliud hoc loco de Angelis dicit nisi quod de hominibus dixit lib. de prædestinatione Sanctorum cap. 8. posse habere fidem, et charitatem, naturæ esse hominum, habere autem, gratiæ fidelium.

Quarta objectio. S. Augustinus in lib. de correptione et gratia cap. 11. et in Enchirid. cap. 106. scribit, felicitatem illam, per quam homo neque peccare, neque mori poterit, id est vitam æternam, nunc esse munus gratiæ, quæ merces meriti futura erat, si primus homo in statu innocentiae permansisset. Ex quo sequi videtur, ut in statu innocentiae nulla gratia opus esset ad vitam æternam promerendam, ac per hoc justitia originalis, et ipsa charitas, per quam mereremur, non donum gratiæ, sed conditio naturalis primis parentibus fuerit.

Responsio. Ex sententia S. Augustini, merita vitæ æternæ ut nobis post lapsum Adæ sunt ex gratia, ita quoque Angelis sanctis, et ipsi Adæ ante lapsum fuerunt ex gratia: proinde in omni statu vita æterna et merces est, et gratia. Non potuisse Angelos, aut primum hominem in statu innocentiae, meritum vitæ æternæ habere sine gratia, docet Augustinus in iisdem locis, unde sumpta est objectio. Nam in Enchirid. cap. 106. cum dixisset: « Natura humana (felicitatem, qua mori non poterit) est acceptura per gratiam, quam fuerat, si non peccasset, acceptura per meritum, continuo subjungit: Quamvis sine gratia nec tunc ullum meritum esse potuisset. » Et lib. de correptione et gratia cap. 11. de statu primi hominis ante lapsum disserens: « Nec ipsum, inquit, Deus esse voluit sine gratia sua, quia liberum arbitrium ad malum sufficit, ad bonum autem parum est, nisi adjuvetur ab omnipotenti bono. » Vides igitur ex Augustino neque Angelis, neque primo homini ante lapsum felicitatem esse potuisse mercedem, et non gratiam, cum sine gratia nulla bona merita habere poterit. Nobis autem post lapsum Adæ vitam æternam non esse solam gratiam, sed etiam mercedem, docet idem S. Augustinus in epistola 105. ad Sixtum: « Nullane, inquit, sunt merita justorum? Sunt plane, sed ut justifientur, merita non fuerunt. » Et infra: « Sicut merito peccati tanquam stipendium redditur mors, ita merito justitiæ tanquam stipendium vita æterna. »

Cur ergo (inquit) si et nobis et illis vita æterna est merces, et gratia, S. Augustinus dicit in locis citatis, nobis vitam æternam esse donum gratiæ, quæ merces meriti futura erat si Adam non peccasset? Respondeo, propter duas causas. Primum, quia Angeli, et primus homo ante lapsum habuerunt solum gratiam qua possent bene mereri, et perseverare si vel-

lent, ut autem vellent, relictum est in eorum libero arbitrio. Sancti vero post lapsum Adæ non habent solum gratiam, qua possint bene mereri, et perseverare, si velint, sed habent gratiam quamdam potentioerem, qua fit, ut velint, ut S. Augustinus docet lib. de correptione, et gratia cap. 11. et 12. Itaque respectu hujus gratiæ, quæ facit nos velle, et perseverare, dicitur vita æterna nobis donum gratiæ, Angelis autem, et primo homini, si non peccasset, merces meriti: quamvis, ut ostendimus, absolute utriusque sit merces, et gratia. Quemadmodum autem gratia illa, quæ facit nos velle, non tollat liberum arbitrium, dicemus postea suo loco.

Altera causa est, quia nos post Adæ peccatum indigni facti sumus beatitudine, et digni miseria sempiterna. Neque solum non habemus velle bonum, sed neque posse id velle nisi ex nova Dei benignitate id assequamur. Quare respectu hujus novæ benignitatis, qua non eguerunt Angeli sancti, neque primus homo, si non peccasset, eguisset, dicitur nobis beatitudo donum gratiæ, quæ alioqui merces meriti futura erat. Atque hoc est quod docet S. Augustinus in Enchirid. cap. 106. cum ait: « Sed post illam ruinam major est misericordia Dei, quando et ipsum liberum arbitrium liberandum est a servitute cui dominatur cum morte peccatum. » Exemplum hujus rei esse posset, si rex quispian athleteas multos ad certamen pro insigni obtinendo bravo sua benignitate admitteret, eosdemque armis, et cæteris necessariis rebus instrueret. Deinde aliqui ex iis fortiter pugnando ad palmam pertingerent, alii veli discederent: sed Rex victos illos iterum ex nova liberalitate melioribus armis instrueret, atque ad pugnam rursus admitteret, ac deum efficeret, ut ipsi quoque virores evaderent. Tametsi enim absolute bravium omnibus, qui vicerent, et merces esset, et gratia; tamen si priores cum posterioribus conferentur, recte dici posset, priores mercedem meriti, posterioribus donum gratiæ bravium illud fuisse.

Quinta objectio. S. Augustinus lib. III. de libero arbitrio cap. 18. sic loquitur: « Approbare falsa pro veris ut erret invitus, et resistente atque torquente dolore carnalis vinculi non posse alibidinis operibus temperare, non est natura instituti hominis, sed poena damnati. » Respondeo loquitur de natura, qualis fuit in primo homine, non qualis esse potuit. Nam in eodem libro (ut supra



notavimus) idem Augustinus scribit: Si ignorantia, et difficultas essent hominis primordia naturalia, non potuisset reprehendi, sed laudari Creatorem. Et satis copiose disputat cap. 20. et sequent. potuisset hominem creari, qualis nunc nascitur, etiamsi nullum peccatum ante precessisset.

Sexta objectio. S. Leo serm. 13. de Passione Domini vocat innocentiam primi hominis naturalem, cum sic ait: « Libertatem itaque innocentie naturalis, quam primorum parentum prevaricatione perdidimus, nulla per Sanctorum preecedentium merita receperunt. » Responso. Innocentiam naturalem vocat, quia ab initio conditionis cum ipsa natura tributa, et per modum nature in posteris propaganda fuerat. Quemadmodum nunc peccatum originis dici potest naturale, juxta illud: *Eramus et nos natura filii irae* (1). Ephes. ii. Sed sicut peccatum illud, quamvis a nativitate trahatur, tamen extrinsecus accedit nature, non autem ex nature principiis fluit: ita quoque donum innocentie originalis, etiamsi cum natura transfusum fuisset non tamen ex nature principiis, sed, ex munere supernaturalis gratie proflixisset.

Septima objectio. Concilium Tridentinum sess. 5. docet, propter peccatum originis incurrisse nos potestatem diaboli, totumque hominem secundum corpus, et animam in deterius esse mutatum. Hoc autem non est solum privari dono originalis justitie ac gratie; nam homo in puris naturalibus sine gratia in potestate diaboli minime fuisset: non solum nature mortalitatis nostre, sed etiam ratione peccati. Responso. Nemo nostrum negat, propter peccatum originis non solum justitia originali, et gratia nos esse misere spoliatis, sed etiam incurrisse in diaboli potestatem, et totum hominem secundum corpus et animam in deterius esse mutatum. Neque illud dicimus, hominem in puris naturalibus conditum, futurum fuisse in diaboli potestate, sed futurum fuisse quales nos sumus, quoad mortalitatem corporis, rebellionem membrorum, ignorantiam, difficultatem, et similia; ac proinde mutationem totius hominis secundum corpus et animam in deterius ex amissione justitie originalis natam esse, ita ut non sit opus dicere, Deum vel Diabolum rebellionem carnis nobis inseruisse, aut nobis dedita opera excacasse, cum ignorantia, et cupiditas, et alia id

(1) Eph. II, 3.

genus mala ex amissione justitie originalis, ut ex removente prohibens, dimanare potuerint.

Octava objectio. Naturalem carnis nostrae impetum magis nunc esse rebellem, quam ante peccatum sine gratia futurus erat, ex doctrina Augustini clarissima argumenta peti possunt. Hæc enim sunt verba Augustini, lib. de correptione et gratia, cap. 11: « Ille Adam videlicet in bonis suæ nature erat, nos in malis nature sumus. Ille non eguit morte Christi, supple, ut sanitatem conservaret. Nos egemus, supple, ut sanitatem recuperemus, clamante Paulo: Quis meliberabit etc. Ille non opus habuit adjutorio contra rixam carnis, nos ille opus habemus. Ille denique accepit gratiam, qua potuit si vellet, nos accepimus, ut velimus, idque tantum velimus, tantoque ardore diligamus, ut voluntatem contraria concupiscentem voluntate Spiritus vincamus. » Hæc ille. Haud dubie igitur pura illius naturalia, seclusa gratia, et dono justitie multo erant saniora, et puriora, ut quæ minori remedio conservabantur, seu perficiebantur, quam nostra sunt, sublata jam gratia.

Responso, ex verbis S. Augustini non potest ulla ratione colligi naturalem carnis nostre impetum magis nunc esse rebellem, quam ante peccatum sine gratia futurus erat; neque illud, pura naturalia fuisse saniora, et puriora ante peccatum, quam modo sint post peccatum. Nam primum non dicit Augustinus, Adamum fuisse in bonis nature, nos esse in malis nature. Sed hæc sunt verba ejus: « Ille in bonis erat, quæ bonitate sui conditoris acceperat. » Et paulo post: « Sancti vero in hoc vita, ad quos pertinet liberationis hæc gratia, in malis sunt etc. » Ubi nulla fit mentio nature. Et ex superioribus verbis intelligimus, eum loqui de bonis gratie, non nature. Sic enim ait: « Quid ergo? Adam non habuit Dei gratiam? Imo vero habuit magnam, sed disparem. Ille in bonis erat, quæ bonitate sui conditoris acceperat etc. » Itaque sensus eorum verborum esse videtur, Adamum fuisse in bonis gratie originalisque justitie, nos esse in malis, quæ ex amissione gratie redandarant.

Sed fac, Augustinum dixisse: Ille erat in bonis nature, nos sumus in malis nature; quid inde colliges, nisi Adamum habuisse naturam per supernaturale donum sanam

ab eo morbo, qui ex conditione materie nasci potuerat: nos habere naturam dono illo privatam, ac per hoc naturali ægritudine obnoxiam atque subjectam? Deinde quod addit Augustinus, Adamum non eguisse morte Christi, nos egere, illam habet causam, quæ ibidem idem Augustinus indicat, cum ait, nos a reatu hæreditario et proprio, Christi sanguine liberari: hinc enim sequitur, ut Adam in illo statu Christi sanguine non egerit, quia nullum habebat reatum hæreditarium, vel proprium, a quo liberandus esset: nos vero Christi sanguine egeamus, quia reatum proprium, vel hæreditarium omnes habemus. Quid autem hoc pertinet ad probandum, pura naturalia fuisse in primo homine, seclusa gratia, saniora quam nostra sint?

Quod ibidem addit Augustinus, Adamum non eguisse adjutorio contra rixam carnis, nihil est mirum, cum in eo justitia originalis sustulerit rixam carnis; neque enim scribit Augustinus Adamum in puris naturalibus, seclusa originali justitia, non opus habuisse adjutorio contra rixam carnis, sed Adamum in illis bonis, id est, in statu illo felicitatis, in quo divino munere originalis justitie ornatus atque instructus nullas carnis molestias patiebatur, non habuisse opus illo adjutorio, quod nos assidue imploramus, cum dicimus, « Video aliam legem in membris meis etc. Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus? » Proinde lectio gratia donatus fuit Adam, nos potentior, quia gratia in illo non solum mentem subjiciebat Deo, sed etiam carnem spiritui; in nobis vero relicta pugna carnis cum spiritu, gratia Dei tanto ardore mentem objicit Deo, ut appetitum inferiorem contraria concupiscentem appetitu superiore vincamus. Hinc denique factum est ut placuerit Deo, primo homini justitia originali prædito dare solum gratiam, qua posset justitiam operari, si vellet, nobis autem justitia illa spoliatis dare gratiam potentior, qua re ipsa velle-mus.

Nona objectio. In parvulis quam primum adolescent, maxima vanæ cupiditatis abundantia apparet, suaque sponte immani impetu in vitia vel omnia, vel plurima præcipites feruntur. De qua re lego Augustinum lib. xxii. de civit. Dei, cap. 22. Non sic homo in puris naturalibus in lucem editus fuisset, nuda enim in illo fuisset possibilitas peccandi, non præceps aliqua inclinatio.

Respondeo: Probanda erat assumptio arguenti. Gravis enim assumitur, non talem fuisse futurum hominem in puris naturalibus conditum, ut in eo præter peccandi possibilitatem esset etiam præceps in vitia inclinatio, qualis in nobis cernitur post lapsum Adæ. Quin potius apertissima ratio docet, talem omnino fuisse futurum hominem in puris naturalibus ut in eo esset præceps illa in vitia inclinatio; tum quia objecta sensuum propinqua, et præsentia sunt, objecta autem spiritus quodammodo absentia, ac longe remota; tum quia toto infantie et pueritie tempore vix illum habemus rationis usum, ob naturalem organorum indispositionem, sensus autem et appetitus inferior quovis tempore vigent; tum denique, quia nisi ex materie conditione illa inclinatio ad vitia oriatur, nulla ejus causa demonstrari potest, ut supra ostendimus.

Decima objectio: Si talis sensualitatis impetus, saltem secundum quid, et ratione materie contra hominis naturam, in primo homine fuisset, tunc sane etiam peccatum corruptam naturam, et ad peccatum allicientem homo habuisset. Sed si hoc ponatur, difficillimum erit Deum excusare, ne sit auctor peccati, qui impetum tam rebellem, et iniquum, ideoque malum, et quidem peccatum, quia inobedientia quadam est contra dominatum mentis (ut ait Augustinus lib. v. cap. 3. contra Julianum) ipsi nature ante illum hominis demeritum indidit. Sed contra clamat Scriptura, quod Deus fecerit hominem rectum, utique sine tali curvitate, ipse autem se immiscuerit infinitis questionibus, rixis videlicet, et pugnis carnalibus.

Responso. In hoc argumenta non recte confunditur status, in quo Adam reipsa conditus fuit, cum eo in quo conditus fuisset. Quod enim Scriptura clamat a Deo rectum hominem esse factum, ipsum autem se immiscuisse infinitis questionibus, verissimum est, quia Deus hominem (ut sæpe jam diximus) condidit vestitum originali justitia, quæ pacem summam, ac beatissimam intel carnem et spiritum faciebat: ipse vero peccando justitiam illam amisit, atque ita pugnam carnis, ac spiritus sibi ipse peperit. Sed si Deus hominem in puris naturalibus condidisset, fecisset quidem rectum in eo sensu, quia nullum ei vitiosum habitum inserisset, sed obnoxium tamen rebellionem carnis ad spiritum.

Neque propterea difficile est demonstrare



quemadmodum Deus non sit auctor peccati. Primum enim rebellionem illam Deus non fecisset, etiamsi hominem in puris naturalibus condidisset, sed ea præter intentionem agentis ex conditione materiæ consecuta fuisset. Nam neque faber ferrarius recte dici potest auctor rubiginis, quam gladius ferreus contrahit, tametsi gladium ferreum ipse fecerit. Deinde rebellio illa nec proprie peccatum est (ut in libris de peccato originis demonstrabimus, ubi etiam locum Augustini in argumento adductum, exponemus) nec necessario ad peccatum inducit, ut S. Augustinus disputat in lib. iii. de libero arbitrio. Nam vel homini creato in puris naturalibus Deus præberet auxilium, quo posset concupiscentiam coercere, aut certe cupiditatibus ejus non consentire, vel non præberet. Si præberet, non necessario homo concupiscentiam cederet. Si non præberet, cederet quidem, sed non sua culpa cederet, proinde nec peccaret. Atque hoc ipsum his verbis S. Augustinus scribit in lib. de correptione et gratia cap. 11: « Si autem hoc adjutorium vel Angelo, vel homini quam primum facti sunt, defuisset, quoniam non talis natura facta erat, ut sine divino adjutorio posset manere si vellet, non utique sua culpa cecidisset: adjutorium quippe defuisset, sine quo manere non possent. »

Undecima objectio. Contra accusatores naturæ solent Patres peccati originis corruptelam nostræ vitio invecam opponere, non ipsam naturam, ut faciunt Ethnici, novercam vocare. Vide Augustinum lib. iv. in Julianum: lib. ii. cap. 22. de peccatorum merit, s. et remissione. Et lib. xiv. cap. 17. de Civ. Dei. Responsio: Recte Patres docent non esse naturam accusandam, sed in originale peccatum nostrarum omnium erummarum causam referendam. Nam (ut supra non semel diximus) Deus hominem in ipsa conditione felicissimum fecerat, sed eundem hominem sua inobedientia miserimum reddidit.

At, inquit, quod philosophi ethnici naturam accusant, eamque nobis non parentem, sed novercam fuisse dicant, argumento est naturam humanam, qualis nunc est, non talem esse, qualis naturaliter esse deberet. Respondeo, philosophos ethnicos contraria de natura nostra sensisse, ut ostendit Theodoretus lib. v. ad Græcos. Alii enim hominem miserimum, alii felicissimum a natura conditum disserebant. Tullius in iii. lib. de Republica, apud Augustinum lib. iv. in

Julianum cap. 12. naturam nobis novercam fuisse queritur. Contra Plato in tertio item de Republica scribit, hominem per corpus fieri posse beatum, esseque animantium omnium felicissimum. Nec nimis Galenus in libris de partibus, passim celebrat auctorem naturæ, ut qui cum hominum genere præclarissime egerit.

Porro cur philosophi ethnici inter se de natura humana dissenserint, causa esse potuit, quia nonnulli spectarant in homine in puris naturalibus constituto multa egregia bona, quæ in eo inesse, ac mitrifice elucere nemo inficiari potest. Alii mentis oculos convertunt ad eos defectus, qui ex conditione materiæ præter intentionem agentis in hominis natura existunt, et quoniam æquum esse censebant, ut naturæ auctor hos etiam defectus suo beneficio summoveret, ignorabant autem quod nos ex divinis scripturis didicimus, defectus illos a Deo in primi hominis conditione sublatis, rursus in pœnam peccati ex conditione materiæ oriri permisos, ideo S. Augustinus in iv. lib. adversus Julianum cap. 12. recte scripsit, philosophos, qui naturam novercam appellabant, rem vidisse, causam ignorasse.

Duodecima objectio. Concupiscentiæ carnalis inordinati motus maxime in genitalibus apparent. Sed illorum ante peccatum nullus fuisse inordinatus motus, sed generationi servissent sine ullo libidinis actu, ut longa disputatione contra Pelagianos demonstrat Augustinus. Ergo nec alius ullus concupiscentiæ contra rationem impetus in puris naturalibus locum habere potuit. Respondeo: Assumptio argumenti probanda fuerat. Nam S. Augustinus longa disputatione contra Pelagianos, demonstrat quidem non fuisse in primo homine, justitia originali prædito ullum libidinis æstum, de qua re nulla apud nos dubitatio est; non tamen demonstrat, in puris naturalibus nullum futurum fuisse æstum libidinis, sed contrarium potius demonstrat in tot locis a nobis supra citatis. Quare conclusio illa (ergo nec alius ullus concupiscentiæ contra rationem impetus in puris naturalibus locum habere potuit) nec Augustino, nec veritati consentanea est.

Addi potest objectio decima tertia in hunc modum, æterna beatitudo finis est hominis naturalis, ut S. Thomas docet in 1. par. quest. 12. art. 1. debuit igitur homo media naturalia habere ad eum finem consequendum; alioqui rebus omnibus esset miserior

## CAPUT VIII.

*Adamum, ejusque posteros nequaquam mori potuisse, nisi peccassent.*

et abjectior, cum res cæteræ fines suos proprii, ac naturalibus viribus assequantur. Justitia ergo, et cæteræ virtutes, quæ ad beatitudinem adipiscendam necessaria sunt, primo homini naturalia fuerunt.

Respondeo: Non parva questio est, sitne sempiterna beatitudo, quæ in visione Dei sita est, finis hominis naturalis, an supernaturalis. Sed quia non multum facit ad rem nostram illius questionis explicatio, admissa parte affirmante, respondeo beatitudinem finem hominis naturalem esse quoad appetitum, non quoad consecutionem. Neque est aut novum, aut hominis natura indignum, ut naturaliter appetat, quod non nisi supernaturali auxilio consequi valeat. Non est, inquam, novum, siquidem animæ hominum solutæ corporibus naturalem habent ordinem, et propensionem ad corpora, quorum formæ fuerunt, nec tamen iterum conjungi corporibus sine supernaturali auxilio poterunt. Non est autem naturæ humana indignum, sed contra potius ad maximam ejus pertinet dignitatem, quod ad sublimiorem finem condita sit, quam ut eum solis naturæ suæ viribus attingere possit.

Dicit fortasse quispiam. Esto, egeat homo supernaturalibus mediis, tamen id sequetur, ut non potuerit sine mediis illis creari, ac per hoc non potuerit talis creari, qualis nunc nascitur, neque enim ad finem inferiorem condi potuit, nisi natura ejus mutaretur neque negari media potuerunt ad finem naturalem obtinendum.

Respondeo: Equum omnino fuisse, ut Deus homini, ad finem tam sublimem ordinato, media necessaria non negaret: tamen nihil absurdi secuturum, si negasset. Nam tametsi summa illa beatitudo sit finis hominis naturalis, tamen est finis improporcionatus, et præter eum, habet homo alium finem naturalem sibi omnino proportionatum qui est rationando inquirere veritatem. Quare potuit Deus hominem per naturalia media ad finem naturæ suæ proportionatum perdere: nec altius evehere. Cujus rei exemplum habemus in vespertillone, qui naturalem habet capacitatem, et appetitum videndi solem, et tamen credibile est nunquam futurum, ut is videat solem, sed lumen tantum debile ac subobscurum, quod est objectum oculorum ejus non solum naturale, sed etiam proportionatum.

Disseruimus hactenus de donis supernaturalibus, quæ ad animum primi hominis in statu innocentie pertinebant. Nunc de corporis immortalitate disputandum erit. Duo siquidem errores, quemadmodum de justitia originali, ita etiam de corporis immortalitate reperiuntur.

Prior fuit Pelagianorum, qui affirmabant hominem fuisse moriturum, etiamsi non peccasset, ut S. Augustinus testatur in lib. de hæres. cap. 88. Ad quem errorem proxime accessit Augustinus Eugubinus in annotationibus ad 2. cap. Genes. scribit enim, ex Adam lapsu genus humanum in mortem animæ, non corporis incurrisse, et fuisse homines morituros, quamvis non peccassent. Addit tamen se id, si forte contra fidem sit, omnino damnare ac retractare.

Posterior eorum est, qui non solum docent, hominem, nisi peccasset, non moriturum, sed etiam illam ejus immortalitatem naturalem dicendam esse volunt, non supernaturalem. Quæ sententia videtur sequi ex illa, quam supra referavimus de justitia originali. Et huc pertinet articulus septuagesimus quintus eorum, quos nuper Pius V. et Gregorius XIII. damnaverunt. Sic enim habet: « Immortalitas primi hominis non erat gratiæ beneficium, sed naturalis ejus conditio. » Nos igitur utrumque errorem breviter confutabimus, ac primum ex scripturis, ex Patrum Testimoniis, ex ratione ipsa perspicue demonstrabimus, mortem pœnam esse peccati, ac per hoc neque Adamum, neque ejus posteros potuisse mori nisi culpa præcederet. Deinde probabimus hanc primi hominis immortalitatem non naturalem, sed supernaturalem, non debitam, sed gratuitam, non naturæ conditionem, sed gratiæ beneficium esse nominandam.

Quod igitur primum, atinet, mortem pœnam esse peccati, colligitur ex verbis illis Genes. 2. *Quicumque die comederis, morte morieris* (1). Quorsum enim mortis comminatio in prævaricationis pœnam, si Adam etiam non peccando moriturus erat? Respon-

1) Gen. II, 17.



debant olim Pelagiani (teste S. Augustino lib. 1. de peccatorum meritis et remissione cap. II.) hunc locum de morte animæ, non de morte corporis intelligendum esse, quemadmodum intelligimus illum : *Sine mortuos sepelire mortuos suos*. Sed refellit S. Augustinus hanc explicationem ex verbis illis Genes. 3. *Pulvis est, et in pulverem revertetur* (1). Dominus enim his verbis Adamum damnat ad eam pœnam, quam illi fuerat antea comminatus. Proinde unus locus alium explicat. Certum autem est, corpus, non animam, ex pulvere factum esse, et per mortem in pulverem rediturum. Quare B. Hieronymus in quæstionibus Hebraicis laudat Symmachum, quod hoc loco verterit, quacumque comederis, mortalis eris, quia videlicet Adam per transgressionem non erat continuo moriturus, sed certe mortis obnoxius futurus.

Neque his repugnat quod S. Gregorius lib. v. epistola 44. exponat hunc locum de morte animæ. Nam de utraque morte intelligi potest, et plenus commentarius erit, si explicationem Augustini et Gregorii conjungentes dicamus, Deum minatum esse Adamo mortem animæ, et consequenter necessitatem moriendi etiam corporaliter, cum immortalitas corporis (ut paulo post demonstrabimus) ex vita animæ, id est, ex Dei gratia, et amicitia dependeret. Imo S. Augustinus lib. XIII. de Civit. Dei cap. 12. hunc locum de triplici morte intelligit propter eandem rationem, quia una est causa alterius, de morte videlicet animæ per amissionem gratiæ, de morte corporis per amissionem animæ, et de morte novissima per amissionem gloriæ. Et ante eum S. Ambrosius in lib. de Paradiso cap. IX. scribit, ideo dictum esse *morte morieris*, et non simpliciter *mortieris*, quia de morte corporis, et animæ sermo erat.

Sed præter hunc locum, habemus alia multa, eaque tam perspicua, ut nullo modo in aliam sententiam detorqueri valeant. Quid enim apertius illis verbis? Sapient. I. *Deus mortem non fecit*. Et Sapient. II. *Deus creavit hominem inextinguibilem: invidia autem diaboli mors intravit in orbem terrarum*. Et Rom. v. *Per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, et per peccatum mors*. Et Rom. VI. *Stipendium peccati mors*. Et Rom.

VIII: *Si autem Christus in vobis est, corpus quidem mortuum est, propter peccatum, etc.* (2). Notat autem S. Augustinus lib. I. de peccatorum meritis, et remissione cap. v. Apostolum noluisse dicere, corpus mortale est propter peccatum, sed mortuum, quia etiam ante peccatum corpus Adami erat aliquo modo mortale, sed per peccatum coniectum est in necessitatem inevitabilem moriendi. Id autem quod necessario brevi futurum est, quodque jam imminet, usitate dicitur factum. Denique I Corinth. XV. S. Apostolus non semel repetit hanc veritatem, cum ait : *In Adamo omnes moriuntur*. Et : *Per hominem mors*. Et : *Stimulus mortis peccatum est* (3).

His accedunt Conciliorum definitiones. Sic enim legimus in Concilio Milovitano, can. 1. « Placuit, ut quicumque dicit, Adam primum hominem mortalem factum, ita ut sive peccaret, sive non peccaret, moreretur in corpore, hoc est, de corpore exiret, non peccati merito, sed necessitate nature, anathema sit. » Et in Concilio Arausiano can. 2. « Si quis soli Adæ prævaricationem suam, non etiam ejus propagioni asserit nocuisse, aut certe mortem tantum corporis, quæ pœna peccati est, non autem et peccatum, quod mors est animæ, per unum hominem in omne genus humanum transisse testatur, injustitiam Deo dabit, contradicens Apostolo dicenti? Per unum hominem peccatum intravit in mundum, et per peccatum mors in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccaverunt. » Atque his similia leguntur in Concilio Trident. sess. 5.

Accedat ultimo (ut Patrum testimonia, quæ obvia sunt, omittamus) argumentum ex ratione petitum. Non potest homo defungi vita, nisi uno ex his quatuor modis, ut scilicet aut externa vi opprimatur, aut fame, sitive deficiat, aut morbis ex interna humorum intemperie extinguatur, aut tandem senio contabescat. At primus homo sapientissimus erat, et rebus omnibus, quæ infra ipsum erant, libere dominabatur, ut perspicuum est ex nominibus, quæ animantibus omnibus imposuit, et ex illa Dei voce : *Domina-mini piscibus maris, et volatilibus celi, etc.* Genes. I (4). Quare noverat omnia noxia, et ea vitare poterat, et debebat, et nisi vitasset, peccatum haud dubie commisisset, ac proinde non in statu innocentiae perisset.

(1) Gen. III, 19. — (2) Sap. I, 13; Sap. II, 23; Rom. V, 12; ibid. VI, 21; ibid. VIII, 10. — (3) I Corinth. XV 21, 22, 56. — (4) Gen. I, 28

Ne autem dormienti noxium aliquid accideret, aut alio modo Adam extrinsecus læderetur, vigilabat oculus divini providentiæ et Angelorum custodia. Quod enim de homine justo legitur : *Dominus custodiet te ab omni malo*, Psal. CXX, et : *Angelis suis mandavit de te, ut custodiant te in omnibus viis tuis*, Psal. XC (1), dubitari non potest, quin etiam de Adamo, qui tempore justus, et amicus Dei erat, dici potuisset.

Ut autem ciborum inopia homo non moretetur, providerat Deus multos arborum fructus, ex quibus si vesci nollet ad vitam sustentandam, plane peccaret. Nam et Deus dixerat : *De omni ligno comede, etc.* (2). Gen. II. Et ratio naturalis, id est, lux divina in corde scripta dictabat necessarium esse uti cibis quos Deus creaverat.

Ad hæc, ne ex humorum intemperie morbi, ac mors accidere possent; data fuerat homini justitia originalis, quæ non solum appetitum inferiorem rationi, sed etiam corpus animæ perfecte subiciebat, ut homo in eo statu felicitatis incredibili pace intus et extra frueretur.

Denique ne senio ex debilitate virtutis nutrientis contabesceret, ac deficeret, constiterat Deus: aut per usum ligni vite corroborare vim nutrientem; aut ante transferre homines ad statum gloriæ, quam senescendi tempore accederet. Loquor autem sub disjunctione, quia duæ sunt opiniones de usu ligni vite, ut in ultimo capite demonstrabitur.

## CAPUT IX.

*Immortalitatem primi hominis supernaturalem fuisse, non naturalem.*

Jam vero primi hominis immortalitatem supernaturalem fuisse, non naturalem, constans est sanctorum Patrum sententia. S. Augustinus lib. VI. de Genes. ad litteram, cap. 25. « Aliud est, inquit, non posse mori, aliud posse non mori, secundum quemdam modum primus creatus est homo immortalis, quod ei præstabatur de ligno vite, non de constitutione nature. » Et paulo post : « Mortalis ergo erat conditione corporis animalis, immortalis autem beneficio conditoris. » Lib. XIII. de civitat. Dei, cap. XX. loquens de im-

mortalitate primorum hominum : « Qui statutus, inquit, eis de ligno vite, quod in medio paradisi cum arbore vetita simul erat, mirabili Dei gratia præstabatur. » Et lib. I. de peccat. merit. et remiss. cap. IV. « Si Deus, inquit, Israelitarum vestimentis, et calceamentis præstitit, quod per tot annos non sunt obtrita, quid mirum si obedienti homini ejusdem potentia præstaretur, ut animale, et mortale habens corpus, haberet in eo quemdam statum, quo sine defectu esset annosus tempore quo Deus vellet a mortalitate ad immortalitatem sine media morte venturus? Sicut enim hæc ipsa caro, quam nunc habemus, non ideo non est vulnerabilis, quia non esse necesse, ut vulneretur, sic illa non ideo fuit mortalis, quia non erat necesse ut moretetur. Talem puto habitudinem adhuc in corpore animali, atque mortali etiam illis qui sine morte hinc translati sunt, fuisse concessam. Neque enim Henoch et Helias per tam longam ætatem senectute maruerunt.

Hoc loco multis modis docet Augustinus, primi nostri parentis corpus natura sua fuisse mortale, sola autem gratia conditoris immortale. Primo, quia comparat immortalitatem primi hominis cum vestimentis, et calceamentis Israelitarum, quæ in solitudine per annos quadraginta obtrita non sunt. Neque enim dubitari potest, quin ea, vestimenta et calceamenta naturaliter corrumpi deberent. Secundo quia comparat statum primi hominis ante peccatum cum statu Henoch, et Helias, quos certum est corpus habere mortale, et aliquando moriturum, tametsi divina gratia per tot sæculorum curricula conservetur. Tertio, quia bis terve dicit, corpus primi hominis fuisse mortale, et a mortalitate ad immortalitatem quandoque sine media morte venturum. Quod si mortale erat, certe natura mortale erat, nisi quis ita desipiat, ut mortalitatem primi hominis adscribat gratiæ, immortalitatem nature. Quarto, quia dicit, sic fuisse mortale corpus illud, quamvis nunquam moriturum, quemadmodum caro nostra vulnerabilis est, quamvis non sit eam necesse vulnerari. Caro autem nostra natura vulnerabilis est, sed diligenti custodia fieri potest, ut nunquam vulneretur: Igitur et illud corpus natura mortale erat, sed divina gratia futurum erat, ut nunquam moretetur,

S. Cyrillus lib. I. in Joan. cap. 13 : « Ra-

(1) Psal. XC, 7; Psal. XC, 41. — (2) Gen. II, 16.



tionale, inquit, animal homo a Deo productus, quia natura sua incorruptibilis, atque perpetuus esse non poterat, spiritu vite signatus immortalitatis bonum super naturam suam consecutus est. » Eandem sententiam habent Theologi Scholastici cum Magistro sentent. lib. II. dist. 49. quam etiam ratio evidens, ac certa confirmat. Nam cum hominis natura ex contrariis elementis, atque humoribus constet, intrinsicam potentiam ad corruptionem habet : proinde immortalitas est ei præter naturam, vel potius supra naturam, mortalitas autem naturalis. Præterea homo in statu innocentie generabilis erat, cum ei dictum esset Genes. I. *Crescite et multiplicamini* (1) : igitur et corruptibilis natura sua, quamvis divino beneficio futurum erat ut non corrumperetur. Item in statu innocentie natura humana cibo et potu indigebat, ut perspicuum est ex cap. I. Genes. ubi dantur herbe, atque arborum fractus tum homini, tum animantibus ceteris in escam : At corpus, quod cibo indiget, ut conservetur, et si non alatur, perit, certe mortale natura sua esse convincetur. Huc denique pertinet locus illæ Scripturæ Genes. 3. *« Pulvis es, et in pulverem reverteris, »* ut supra initio disputationis deduximus.

Objiciet aliquis testimonium S. Augustini ex lib. XIII. de civit. Dei, cap. 15. ubi sic legitur : « Constat inter Christianos veraciter Catholicam tenentes fidem, etiam ipsam nobis corporis mortem, non lege nature, sed merito inflictam esse peccati. » Respondeo, significat his verbis S. Augustinus, moriendi necessitatem, quæ ex natura hominis secutura erat, per Dei gratiam fuisse sublata, et ideo mortem, quæ nunc regnat in nobis, non lege nature, sed merito inflictam esse peccati.

Secundo posset objici testimonium Concilii II. Arausiacani, canon. 2. ubi dicuntur injustitiam Deo dare, qui asserunt homines mortuos fuisse, quamvis non peccassent. Nam si mors homini naturalis esset, profecto sine ulla Dei injustitia homines mori possent : quemadmodum animantia cetera sine ulla Dei injustitia moriuntur. Respondeo : Si in puris naturalibus homo fuisset conditus, potuisset utique sine ulla Dei justitia mori : quia vero Dei benignitate moriendi necessitas ab hominis natura sublata, et in peccati stipendium commutata fuerat : non potuit sine

(1) Gen. I, 22, 28. — (2) Gen. III, 19.

injustitia fieri, ut homo sine ullo culpæ merito moreretur. Præterea mors, homini in puris naturalibus condito natura debitum fuisset, non sine dubio poena est : Poena autem justa esse non potest, nisi quam culpa præcessit. Quare injustitiam nunc Deo daret, qui diceret hominem ex natura debito, non ex peccati merito vitam finire.

Objici posset ultimo, Animam rationalem natura immortalem esse, proinde corpus illi dandum fuisse, quod esset naturaliter immortale, ac per hoc immortalitatem homini naturalem esse, mortalitatem autem præter naturam. Respondeo : Animæ rationali, qua immortalis est, corpus immortale aptissime congruebat : quia tamen eadem anima corporis forma est, simpliciter ei corpus attribuendum fuit, quod esset aptum ad functiones, quas eadem anima in corpore exercere debebat.

Porro functiones, quas nunc exercemus, et quæ nobis etiam in statu innocentie exercendæ fuissent, requirunt corpus ex contrariis humoribus et qualitatibus temperatum, ex qua temperatione moriendi necessitas naturaliter sequitur. Itaque absolute corpus primi hominis natura sua mortale dici debuit per gratiam opificis immortale.

## CAPUT X.

*Paradisum terrestrem, corporalemque fuisse, in quo Adam in statu innocentie habitavit.*

Disseruimus hactenus de gratia, et de immortalitate primi hominis, id est, de bonis animi, et corporis eidem a conditore concessis : nunc de bonis externis, de paradiso, et ligno vite breviter disseremus.

Est autem prima questio : « Fueritne Paradisus locus aliquis verus, et corporalis, ut Scriptura in libro Geneseos significare videtur, an potius spiritalis, ac (ut sic loquar) allegoricus. » Non defuerunt ex veteribus, qui totam illam historiam de paradiso, de fluminibus, et arboribus destruere, et in meras allegorias transmutare voluerint. Nota est sententia Philonis Hebræi in lib. I. Allegoriarum. Valentini Hæresiarchæ apud Irenæum lib. I. adversus hæreses, cap. 1. ante

medium, et Origenis commentario libri Geneseos. Sed nostro sæculo (quod mirum videri debet) sententiam jam olim a Patribus damnatam, interum revocavit ad lucem, ac propugnare conatus est Franciscus Georgius in tom. I. problematum, exponens illa verba : *Plantaverat Dominus paradisum voluptatis* (1) Genes. II. et in Harmonia mundi cantico I. tom. 7. cap. 21. cujus rationes paulo post referlemus.

Igitur paradisum locum fuisse corporum, plantis veris corporatisque plenum, et vero fonte, fluminibusque irriguum, probare possumus. Primo ex divinis litteris, quæ ita describunt Paradisum, ut ambigi non possit quin sit locus verus et corporalis, Genes. II. *Plantaverat autem Dominus Deus paradisum voluptatis a principio, et in eo posuit hominem, quem formaverat.* At plantari corporum est, et homo corporalis, et animalis, qualem fuisse Adam omnes fatentur, in loco vero, et corporali poni debuit. Item ibidem additur : *Fluvius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum paradisum, qui inde dividitur in quatuor capita, nomen unum Phison, etc.* (2). At flumina ista vera, corporalia, aspectabilia, navigabilia, et potabilia sunt, ut perspicuum est de Euphrate, et Tigri notissimis, maxisque fluminibus. Rursus cap. 3. Adam et Eva absconderunt se inter ligna paradisi, consueruntque sibi perizomata de foliis ficus. Erant igitur in paradiso vera, et corporalia ligna, inter quæ latere poterant homines veri, et corporales : erant etiam solia ficulnea vera, quibus vera hominum membra tegi poterant.

Denique ibidem legitur ejectionem fuisse Adamum de paradiso, custodiamque Angelorum adhibitam, ne aditus ei pateret ad lignum vite. At si lignum vite fuisset solum spiritalis, sapientia videlicet, aut virtus aliqua, ut quidam somniant, tanta diligentia Deus non cavisset, ne ad ipsum hominibus aditus pateret. Siquidem in lib. Proverb. cap. 3. ubi sapientia dicitur lignum vite passim homines invitantur ad sapientiam et virtutem.

Accedant secundo testimonia Patrum, qui sententiam Origenis, ut plane erroneam, et etiam cum orthodoxa fide pugnantem refellunt. S. Methodius apud Epiphanium in hæresi, quæ est. 64 : « Paradisus, inquit, unde in primo parente ejectionis sumus, ex hac terra pa-

lam est locus eximius ad jucundam quietem et vitam meliorem Sanctis destinatus. Ab ipso Tigris, et Euphrates, et reliqui fluvii, quilibet profunduntur, hic apparent fluxionum exeursus in nostrum continentem inundantes; non enim ex supernis de coelis effunduntur, ac eliduntur, nam neque sustinere potuisset terra, ut tantam aquæ molem acervatim ex alto dilabentem susciperet etc. »

S. Epiphanius in epistol. ad Joan. Episcopum Hierosolymitanum : « Quis, inquit, audiat in tertio cælo donantem nobis Origenem paradisum, et illum, quem Scriptura commemorat, de terra ad cælestia transferentem, et omnes arbores quæ scribuntur in Genesi sic allegorice intelligentem, quod scilicet arbores angelicæ fortitudines sint, cum hoc veritas non recipiat ? »

S. Hieronymus in epist. ad Pammachium de erroribus Joan. Hierosolym. enumerans Origenis errores : « Sextum, inquit, quod sic paradisum allegorizet, ut historici auferat viritatem, pro arboribus angelos, pro fluminibus virtutes cælestes intelligens, totamque paradisi continentiam tropologica interpretatione subvertens. » Et in comment. cap. 10. Daniel. exponens illud : *Die autem vigesima et quarta mensis primi eram juxta fluvium magnum, qui est Tigris* : « Unde, inquit, eorum deliramenta confiteantur, qui umbras et imagines in veritate quærentes, ipsam conantur evertere veritatem, ut flumina, et arbores, et paradisum putent allegoriæ legibus se debere subruere. »

S. Joannes Chrysostomus hom. 13. in Genes. : « Idcirco, inquit, nomen loci Scripturis inseruit B. Moses, ut non liceat nugari volentibus imponere simpliciorum auribus, ac dicere, nullum esse in terra hortum, quem dicunt paradisum, sed in cælo, et fabulas quasdam ejusmodi somnare. »

S. Augustinus lib. XIII. de Civitate Dei cap. 21. posteaquam pluribus verbis confutaverat eos, qui paradisum ita spiritalem faciebant, ut corporalem esse negarent, concludit hoc modo : « Hæc et si qua alia commodius dici possunt, de intelligendo spirituali paradiso, nemine prohibente dicantur, dum tamen et illius historie veritas fidelissima rerum gestarum narratione commendata credatur. » Et lib. VIII. de Genes. cap. 1. eorum sententiam probari sibi affirmat, qui paradisum corporalem simul, et spiritalem

(1) Gen. II, 8. — (2) Ibid. II, 10.